

ชุมชนสวนพลู จากสลัม สู่บ้านมั่นคงโมเดล

เรื่อง : พรทิพย์ วงจอม

เรียบเรียง : ศิริพร ฉุนตุ

เมื่อเปลวเพลิงสร้างโอกาสให้ชีวิตใหม่

ในอดีต “ชุมชนสวนพลู” เป็นเพียงชุมชนแออัดแห่งหนึ่งในใจกลางกรุงเทพมหานคร ที่ต้องเผชิญกับความไม่มั่นคงในชีวิต บ้านเรือนถูกสร้างอย่างแออัดบนที่ดินราชพัสดุที่มีเนื้อที่ 19 ไร่เศษ รองรับประชากรราว 5,000 คน สภาพแวดล้อมไม่เอื้อต่อการอยู่อาศัยและเต็มไปด้วยปัญหาสังคม แต่เมื่อวันที่ 23 เมษายน 2547 เหตุการณ์เพลิงไหม้ครั้งใหญ่ที่ทำลายบ้านเรือนไปกว่า 717 หลังคาเรือน ได้กลายเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน และการสร้างชุมชนใหม่ที่ชื่อว่า “บ้านมั่นคงสวนพลู”

สวนพลูในเงามืดเมือง : ปัญหาที่ซ่อนอยู่ใต้ตึกสูง

ชุมชนสวนพลู เขตสาทร กรุงเทพมหานคร ตั้งอยู่บนที่ดินของกรมธนารักษ์ ชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นผู้อาศัยที่รุกพื้นที่ โดยมีสภาพปัญหาด้านต่างๆ อาทิ **สภาพแวดล้อม** พื้นที่เดิมเป็นคลองและแอ่งน้ำไม่มีทางเข้าออกที่ชัดเจน ต้องขออนุญาตใช้ทางจาก สน. ท่วมหามาเมฆ การเข้าถึงไฟฟ้าและประปาเป็นไปอย่างจำกัดและไม่ทั่วถึง **สังคม** การอยู่อาศัยอย่างแออัดทำให้เกิดปัญหาอาชญากรรมและการมั่วสุม เช่น การลักเล็กขโมยน้อย การพนัน และยาเสพติด **เศรษฐกิจ** ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพหาเช้ากินค่ำ เช่น ค้าขายรถเข็น รับจ้างก่อสร้าง และขับรถรับจ้าง ทำให้รายได้ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่าย ไม่มีเงินเก็บออม และมีหนี้สินนอกระบบ

ปัญหาสำคัญที่นำไปสู่การพลิกโฉมใหม่ของชุมชนสวนพลู เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 23 เมษายน 2547 จากเหตุเพลิงไหม้ชุมชนสวนพลู มีครัวเรือนได้รับความเสียหายมากกว่า 1,700 ครัวเรือน ใน 717 หลังคาเรือน ภายหลังเหตุการณ์ดังกล่าวหน่วยงานภาครัฐ เอกชน เร่งการช่วยเหลือในเรื่องการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบ ที่พักพิงอยู่อาศัยในพื้นที่ของวิทยาลัยเทคนิคกรุงเทพ บ้านมหาเมฆ โสตศึกษา เขตสาทร บพิตพิมุข บางส่วนอาศัยอาศัยอยู่กับญาติพี่น้องโดยกระจายสัดส่วนกันไป คนที่มียังพอมีรายได้ก็ออกไปหาเช่าบ้านอยู่ บางส่วนสร้างเพิงเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยชั่วคราวในพื้นที่เดิมของตนเอง เพราะเกรงว่าจะไม่ได้รับอนุญาตให้อยู่อาศัยในที่เดิมต่อไป

จากไฟไหม้หมู่บ้านมั่นคง : หนทางฟื้นฟูที่คนในชุมชนมีส่วนร่วม

ต่อมา มติ ครม. ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของชุมชนดังกล่าว ประกอบด้วย การเคหะแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กรมธนารักษ์ กระทรวงการคลัง รวมทั้งภาคีเครือข่ายที่อยู่อาศัย ได้แก่ เครือข่ายบ้านมั่นคง เครือข่ายสลัม 4 ภาค ร่วมหารือระดมแนวทางการช่วยเหลือ มีข้อสรุป 2 แนวทางเลือก คือ **การพัฒนาที่อยู่อาศัยตามแนวทางโครงการบ้านเอื้ออาทร** ส่วนใหญ่ที่เลือกทางนี้เนื่องจากชาวบ้านไม่สะดวกในการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน และการรวมกลุ่มเพื่อจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ ด้วยชุมชนมีการประกอบอาชีพที่หลากหลาย ซึ่งมีสัดส่วนเลือกรูปแบบนี้จำนวน 60% และ **รูปแบบการพัฒนาที่อยู่อาศัยตามแนวทางโครงการบ้านมั่นคง** ในส่วนที่เลือกแนวทางโครงการบ้านมั่นคง เพราะมีความเชื่อมั่นในขบวนการองค์กรชุมชนในการบริหารจัดการ การให้ชุมชนร่วมดูแลช่วยเหลือกัน ซึ่งมีสัดส่วนเลือกรูปแบบนี้ จำนวน 40%

เครือข่ายที่อยู่อาศัยบ้านมั่นคงร่วมกับเครือข่ายสลัม 4 ภาค ลงไปในพื้นที่เพื่อพูดคุยสร้างความเข้าใจในการพัฒนาที่อยู่อาศัยโครงการบ้านมั่นคง สร้างความเชื่อมั่นให้กับชุมชน ในระหว่างนั้นแกนนำชุมชนก็ได้พากันไปศึกษาดูงานที่ชุมชนต้นแบบการเรียนรู้บูรณาการการพัฒนาที่อยู่อาศัยในพื้นที่กรุงเทพมหานคร เช่น ชุมชนเจริญชัยนิมิตรใหม่ ชุมชนบ่อนไก่ เป็นต้น หลังจากนั้นได้ตั้งคณะทำงานชุมชน ประสานงาน ดูแลกันภายในชุมชน เพื่อมาเริ่มดำเนินการจัดกระบวนการสำรวจ

ข้อมูลครัวเรือน ความต้องการผู้เดือดร้อนทุกมิติ จำนวน 814 ครัวเรือน โดยมีเครือข่ายที่อยู่อาศัย สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) หรือ พอช. มาร่วมเป็นที่ปรึกษา เริ่มมีการปรับปรุง เคลียร์พื้นที่เดิมที่เกิดความเสียหายจากเหตุการณ์ไฟไหม้ไปพร้อมๆ กัน เพื่อรองรับบ้านหลังใหม่ที่จะเกิดขึ้น

กระบวนการสู่ "บ้านมั่นคง" และการจัดการชุมชน

หลังจากที่ชาวบ้านตัดสินใจเลือกการพัฒนาที่อยู่อาศัยในแนวทาบ้านมั่นคงในปี 2547 แกนนำชุมชนและเครือข่ายได้ร่วมกันขับเคลื่อนงานสำคัญต่างๆ ดังนี้

การรวมกลุ่มและออมทรัพย์ : มีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ขึ้น โดยมีสมาชิกแรกเริ่ม 330 ราย และก่อตั้งสหกรณ์เคหสถานบ้านมั่นคงชุมชนสวนพลู จำกัด ในปี 2548 เพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการเงินออมและประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ

ภายใต้การบริหารจัดการสหกรณ์ : สหกรณ์ฯ มีทุนหมุนเวียนกว่า 15 ล้านบาท จัดสรรกำไรเข้า 10 กองทุน เพื่อดูแลสวัสดิการสมาชิกในด้านต่างๆ เช่น ที่ดิน การศึกษา สาธารณูปโภค และกรณีเสียชีวิต นอกจากนี้ยังมีการระดมหุ้นและจัดตั้งกลุ่มย่อยอื่นๆ เพื่อดูแลช่วยเหลือสมาชิกในด้านเงินออมและอาชีพ

การเช่าที่ดิน : สหกรณ์ฯ ได้ดำเนินการเช่าที่ดินจากกรมธนารักษ์โดยตรงเป็นระยะเวลา 30 ปี บนพื้นที่ 6 ไร่ 2 งาน 24 ตารางวา ในอัตราผ่อนปรนตารางวาละ 9 บาทต่อเดือน ซึ่งสร้างความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัยอย่างถูกต้องตามกฎหมาย

การก่อสร้างบ้านและสาธารณูปโภค : ชุมชนได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก พอช. ทั้งระบบสาธารณูปโภค ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจำนวน 19,570,500 บาท 330 ครั้วเรือน และขอใช้สินเชื่อพอช. เพื่อก่อสร้างบ้าน จำนวน 45,261,018.83 บาท โดยเริ่มก่อสร้างบ้านในปี 2548 – 2552 คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการออกแบบบ้านกันเอง โดยมีสถาปนิกชุมชนช่วยออกแบบให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้อยู่อาศัย ทำให้บ้านมีหลายแบบตามกำลังความสามารถในการจ่ายสินเชื่อและสอดคล้องกับจำนวนสมาชิกในครั้วเรือน เช่น บ้าน 2 ชั้น 2.5 ชั้น 3 ชั้น บ้านแถว และห้องชุดขนาด 37 – 77 ตารางเมตร โดยการก่อสร้างมีทั้งรูปแบบจ้างผู้รับเหมาและช่างในชุมชนดำเนินการ

หลังจากจากที่บ้านมั่นคงสวนพลุก่อสร้างบ้านเสร็จ ได้ส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตและคุณภาพของคนในชุมชน มีความชัดเจนและเปลี่ยนไปในทางที่ดีหลายด้าน อาทิ **ความมั่นคงในการอยู่อาศัยและสิทธิเป็นเจ้าของ** เปลี่ยนจากชาวบ้านที่เคยอาศัยอย่างไม่ถูกต้องหรือไม่มีเลขที่บ้าน ได้มีบ้านใหม่ที่สร้างอย่างถูกต้องตามกระบวนการ มีกรรมสิทธิ์ชัดเจน และเช่าที่ดินระยะยาวจากกรมธนารักษ์ด้วยเงื่อนไขผ่อนปรน จึงสร้างความมั่นคงให้กับครอบครัวอย่างแท้จริง **ผู้เข้าร่วมโครงการออกแบบบ้านเอง** จึงเลือกแบบบ้านที่เหมาะสมกับวิถีและการใช้ชีวิตของคนวัยต่างๆ ในบ้าน ทำให้ทุกคนในครอบครัวมีความสุขกับการอยู่อาศัยในบ้านหลังใหม่

การยกระดับคุณภาพชีวิตในมิติต่างๆ “บ้านที่มากกว่าคำว่าบ้าน”

การส่งเสริมการออมและจัดสวัสดิการดูแลสุขภาพอย่างเหมาะสม : ชาวบ้านที่เข้าร่วมโครงการ ได้ร่วมกันจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ และยกระดับมาเป็นสหกรณ์เคหสถานบ้านมั่นคงชุมชนสวนพลุก จำกัด เพื่อนำฐานการออมและการจัดการต่างๆ มาใช้ร่วมกัน ซึ่งในกระบวนการออมทรัพย์ แบ่งออกเป็น 15 กลุ่มย่อย ตามความสนิทสนมของสมาชิก เพื่อส่งเสริมการช่วยเหลือ ดูแลการออม และสร้างเครือข่ายสังคมที่เข้มแข็งภายในชุมชน นอกจากนี้ ยังมีการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชน โดยมีเป้าหมายเพื่อดูแลสมาชิกทุกช่วงวัย โดยเฉพาะกลุ่มคนเปราะบาง เช่น ผู้สูงอายุ เด็ก และคนที่อยู่ในสถานการณ์จำกัดในชุมชน และกองทุนนี้ยังทำหน้าที่เป็นกลไกที่ช่วยให้ชุมชนสามารถแบ่งเบาภาระกันเองในยามจำเป็น ส่งเสริมความร่วมมือและการอยู่ร่วมกันอย่างเข้มแข็ง

การบริหารจัดการเงินทุนของสหกรณ์เพื่อความยั่งยืน

สหกรณ์มีการบริหารจัดการเงินทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยได้ชำระหนี้จาก พอช. หมดแล้ว และมีเงินทุนหมุนเวียนในสหกรณ์จำนวน 15 ล้านบาท ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความมั่นคงทางการเงิน นำไปสู่การสร้างแนวทางการบริหารเงินทุนของสหกรณ์ ให้เกิดความมั่นคง ยั่งยืน

- **การลงทุนในสลากออมสิน:** สหกรณ์ได้นำเงิน 5 ล้านบาทไปซื้อสลากออมสิน ซึ่งเป็นการลงทุนที่มีความเสี่ยงต่ำและให้ผลตอบแทนที่แน่นอน รวมถึงยังมีโอกาสถูกรางวัลเพิ่มเติมอีกด้วย

- **การปล่อยกู้ให้กับสมาชิก:** สหกรณ์ได้นำเงินไปปล่อยกู้ให้กับสมาชิกในชุมชน เพื่อเป็นทุนในการสร้างอาชีพ สร้างรายได้ และปรับปรุงซ่อมแซมที่อยู่อาศัย ซึ่งเป็นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีของสมาชิก และช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในระยะยาว

การบริหารเงินทุนในลักษณะนี้เป็นการกระจายความเสี่ยงและสร้างประโยชน์ให้กับทั้งสหกรณ์และสมาชิกไปพร้อม ๆ กัน โดยการลงทุนในสลากออมสินช่วยรักษาความมั่นคงของเงินทุน ในขณะที่การปล่อยกู้ให้กับสมาชิกช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจในชุมชนและสร้างความยั่งยืนให้กับสหกรณ์ได้อย่างแท้จริง

สภาพแวดล้อมที่น่าอยู่และสอดคล้องกับคนทุกช่วงวัย

ปัจจุบันชุมชนสวนพลูมีการก่อสร้างบ้านแล้วเสร็จ และมีพื้นที่สาธารณะ เช่น ศาลาเอนกประสงค์ ศูนย์การเรียนรู้ สนามเด็กเล่น ลานกีฬาเพื่อการออกกำลังกาย และศูนย์เด็กเล็กก่อนวัยเรียนที่ได้รับการสนับสนุนบุคลากรจากกรุงเทพมหานครและอาคารจากมูลนิธิต่างๆ รวมทั้งมีการออกแบบให้มีพื้นที่สีเขียวในชุมชน สวนผักชุมชนที่สามารถนำผลผลิตไปใช้ประกอบอาหารครัวกลาง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้ส่งเสริมความเป็นหนึ่งเดียวและเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างรุ่น

สวนผักชุมชน สู่ สวนผักคนเมือง

หลังเหตุการณ์ไฟไหม้ ชุมชนบ้านมั่นคงสวนพลูได้รวมตัวกันก่อตั้ง “กลุ่มออมทรัพย์/สหกรณ์เคหสถานบ้านมั่นคง” เพื่อบริหารจัดการชุมชนด้วยตนเอง และต่อยอดไปสู่การทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต หนึ่งในนั้นคือ “สวนผักชุมชน”

บทบาทสำคัญ สวนผักแห่งนี้ไม่ใช่แค่เพียงพื้นที่สำหรับปลูกผักเท่านั้น แต่ยังเป็นเสมือนศูนย์กลางที่ช่วยสร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงวิกฤตโควิด-19 ที่ชุมชนได้เปิด “ครัวกลาง” เพื่อปรุงอาหารและแบ่งปันให้แก่ครัวเรือนที่ยากลำบาก โดยมีวัตถุประสงค์หลักมาจากผักที่ปลูกเองและผักที่ได้รับบริจาคจากเครือข่าย

สวนผักคนเมืองที่นี่เป็นพื้นที่ตัวอย่างของการทำเกษตรในเมืองที่ใช้งานได้อย่างหลากหลาย ทั้งปลูกผักเพื่อลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน เป็นลานกิจกรรม และเป็นแหล่งเรียนรู้ของคนในชุมชนทุกช่วงวัย นอกจากนี้ ยังมีการเชื่อมโยงกับเครือข่าย “สวนผักคนเมือง (City Farm)” ภายใต้การสนับสนุนจากมูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน (ประเทศไทย) และภาคีต่างๆ ที่ร่วมกันขับเคลื่อนโครงการนี้

สวนผักคนเมือง-สวนพลู มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ โดยมี “คณะกรรมการ/กลุ่มย่อย” ที่ดูแลงานในส่วนต่างๆ ที่สืบเนื่องมาจากการตั้งกลุ่มเพื่อฟื้นฟูชุมชนหลังเหตุไฟไหม้ โดยใช้กติกาชุมชนในการดูแลรักษาความสะอาดและความปลอดภัย ทำให้พื้นที่แปลงผักสามารถอยู่ร่วมกับพื้นที่อยู่อาศัยได้อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย ภายในสวนผักมีการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น

แปลงผักหมุนเวียน ปลูกพืชผักและสมุนไพรพื้นบ้าน เพื่อนำไปใช้บริโภคในครัวเรือนและในครัวกลางของชุมชน

ลานเรียนรู้: จัดเวิร์กช็อปและเปิดให้ผู้สนใจเข้าศึกษาดูงานด้านเกษตรในเมือง สอนวิธีการทำปุ๋ยหมัก การวางแผนเพาะปลูก และการจัดการศัตรูพืช

เชื่อมโยงกับกิจกรรมภายนอก: สวนผักแห่งนี้ยังถูกหยิบยกขึ้นเป็นหนึ่งในตัวอย่างพื้นที่อาหารของเมืองในงานเทศกาล “สวนผักคนเมือง” อีกด้วย

ส่วนหนึ่งของการพัฒนาชุมชนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ : ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนชุมชนบ้านมั่นคงสวนพลู

ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนชุมชนบ้านมั่นคงสวนพลู ก่อตั้งขึ้นเมื่อ 24 ก.พ. 2551 โดยมูลนิธิศึกษาเอเชีย และคณะกรรมการชุมชน โดยสนับสนุนงบสร้างศูนย์เด็กเล็ก 10 ล้านบาท และยังมีกลุ่มแรงงานจากประเทศญี่ปุ่น สมทบสร้างอาคารเอนกประสงค์ 6 แสนจากค่าก่อสร้าง 3.3 ล้านบาท พื้นที่ใช้สอยโดยรอบ 243 ตร.ม. ศูนย์เด็กเล็กแห่งนี้ทำหน้าที่เป็นแหล่งเรียนรู้และพัฒนาเด็กๆ ในช่วงก่อนวัยเรียน โดยเน้นการเสริมสร้างพัฒนาการด้านต่างๆ ทั้งร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เพื่อเตรียมความพร้อมให้เด็กก่อนเข้าสู่ระบบการศึกษาในโรงเรียน นอกจากนี้ยังช่วยแบ่งเบาภาระผู้ปกครองที่ต้องออกไปทำงาน โดยได้มีการดำเนินงานตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ 3 ด้าน คือ 1)การบริหารจัดการสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย 2)ครู/ผู้ดูแลเด็กให้การดูแล และจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และการเล่นเพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัย 3)ด้านคุณภาพของเด็กปฐมวัย มีการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้แก่

โครงการสร้างความมั่นคงทางอาหาร: มีการจัดกิจกรรมปลูกผักสวนครัวในชุมชน โดยร่วมกับผู้ปกครองและเด็กๆ เพื่อให้ทุกคนได้เรียนรู้และมีแหล่งอาหารที่ปลอดภัย

กิจกรรมเพื่อสังคม: ศูนย์ฯ ยังมีส่วนร่วมในกิจกรรมอื่นๆ ของชุมชน เช่น การจัด "ครัวกลางชุมชน" เพื่อแบ่งปันอาหารในช่วงวิกฤต ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการทำงานร่วมกับคนในชุมชนอย่างใกล้ชิด

การจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน : มีการจัดการขยะอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การส่งเสริมใช้ถุงผ้าเพื่อลดขยะพลาสติก สมาชิกคัดแยกขยะเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต่อ เช่น ขยะอินทรีย์นำไปทำปุ๋ย ใช้น้ำมันพืชมาทำสบู่ และใช้กิจกรรมขยะรีไซเคิลนำไปขายเพื่อสร้างรายได้เข้ากองทุนสวัสดิการ ซึ่งช่วยลดค่าจัดการขยะในแต่ละเดือนและเพิ่มรายได้ให้กับคนในชุมชนด้วย

การส่งเสริมเศรษฐกิจในครัวเรือน : มีการสนับสนุนจากหน่วยงานภาคีต่างๆ ในการจัดตั้งร้านค้าในชุมชนและอุปกรณ์เพื่อหารายได้ เช่น ตู้น้ำดื่มหยอดเหรียญ และเครื่องซักผ้าหยอดเหรียญ มีการฝึกอาชีพเสริมและสร้างองค์ความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่างๆ เช่น การจัดทำอาหารว่าง ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากสมุนไพร เพื่อสร้างรายได้ให้กับสมาชิกในกลุ่ม และยังมีทีมที่ช่วยพัฒนาตลาดออนไลน์และแบรนด์สินค้าในชุมชน

นอกจากนี้ ชุมชนสวนพลูยังได้ส่งเสริมการปลูกผักสวนครัวบนพื้นที่ว่างภายในชุมชน เพื่อใช้บริโภคในครัวเรือน ช่วยลดค่าใช้จ่ายเรื่องอาหารและสร้างความมั่นคงทางด้านอาหารในชุมชน

การดูแลด้านสุขภาพสมาชิกในชุมชน : มีการจัดตั้งศูนย์สุขภาพชุมชน ศูนย์ประสานงานของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) และศูนย์คุ้มครองสิทธิบัตรทอง มีอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) คอยดูแลสุขภาพสมาชิกในชุมชน และมีศูนย์บริการสาธารณสุขเข้ามาติดตามอย่างต่อเนื่อง และในช่วงสถานการณ์โควิด ชุมชนได้จัดทำครัวกลางเพื่อช่วยเหลือสมาชิกและผู้เดือดร้อนในพื้นที่ใกล้เคียง

การดูแลผู้สูงอายุ : ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการดูแลผู้สูงอายุ โดยมีการวางแผนสวัสดิการและจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อรองรับกลุ่มเปราะบาง รวมถึงผู้สูงอายุโดยเฉพาะ

การดูแลและกิจกรรมภายในชุมชน ชุมชนได้จัดตั้งระบบสวัสดิการและกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ เช่น การเข้าเยี่ยมเยียนถึงบ้าน การจัดกิจกรรมสันทนาการ และการเชื่อมต่อกับหน่วยงานภายนอกเพื่อขอรับบริการที่จำเป็น สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของชุมชนในการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อความเป็นอยู่ที่ดีของผู้สูงอายุ

ความช่วยเหลือในสถานการณ์วิกฤต ในสถานการณ์วิกฤต เช่น ช่วงการระบาดของโรคโควิด-19 ชุมชนได้แสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งด้วยการจัดตั้ง "ครัวกลาง" เพื่อเป็นศูนย์กลางในการแจกจ่ายอาหารและสิ่งของจำเป็นให้กับผู้สูงอายุและครัวเรือนที่เปราะบาง การดำเนินการดังกล่าวได้รับการสนับสนุนบางส่วนจากหน่วยงานภายนอก ทำให้มั่นใจได้ว่าผู้สูงอายุจะได้รับความช่วยเหลืออย่างทันที่ในยามจำเป็น

ชุมชนเรียนรู้ พื้นที่สร้างแรงบันดาลใจ : ชุมชนบ้านมั่นคงสวนพลูไม่เพียงเป็นที่อยู่อาศัยของผู้คนหลากหลายกลุ่ม แต่ยังได้พัฒนาตนเองขึ้นมาเป็น **“ศูนย์เรียนรู้งานบ้านมั่นคง”** ซึ่งเป็นต้นแบบที่แสดงให้เห็นว่า ชุมชนสามารถลุกขึ้นมาจัดการปัญหาที่อยู่อาศัยของตนเองได้อย่างเป็นระบบและยั่งยืน ทั้งนี้ ด้วยความสำเร็จจากการบริหารจัดการตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ ชุมชนบ้านมั่นคงสวนพลูจึงกลายเป็นพื้นที่เรียนรู้ ที่ต้อนรับคณะศึกษาดูงานจากทั้งในประเทศและต่างประเทศ อีกทั้ง คณะทำงานยังมีโอกาสไปแลกเปลี่ยนเล่าเรื่องราวโครงการ

บ้านมั่นคงและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนชุมชนบ้านมั่นคงสวนพลูแก่ภายนอก ให้กับผู้สนใจทั้งในและต่างประเทศเช่นเดียวกัน การมาเยือนของคณะดูงานและการไปแลกเปลี่ยนกับภายนอก เป็นการเปิดโอกาสให้เกิดการแลกเปลี่ยนแนวคิด วิธีการ และบทเรียนจากพื้นที่อื่นๆ ที่ต่างก็มีบริบทเฉพาะของตน สมาชิกชุมชนจึงไม่ได้เป็นเพียงผู้เล่าเรื่อง แต่ยังคงกลายเป็น “ครู” ที่ถ่ายทอดประสบการณ์ตรง พร้อมทั้งสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้มาเยือน ผลดังกล่าว ทำ

ให้ชุมชนมีความภาคภูมิใจในบทบาทของตนและเกิดการเรียนรู้ข้ามพื้นที่ และแนวทางการแก้ไขปัญหาของชุมชนสวนพลูได้กลายเป็นต้นแบบที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่นๆ ได้จริง

การสร้างความร่วมมือหน่วยงาน ภาคี

- **พอช.** หนุนการพัฒนาอยู่เดิม และร่วมจัดกิจกรรม “ความมั่นคงทางอาหาร” ในพื้นที่ เครือข่าย “สวนผักคนเมือง (City Farm)” มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน(ประเทศไทย) เป็นกรอบองค์ความรู้/เครือข่ายเรียนรู้ของพื้นที่อาหารเมือง (บางปีชุมชน/ตัวแทนร่วมงาน/เวที)
- **สสส.** (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ) มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อ **"โครงการสวนผักคนเมือง"** โดยเฉพาะในชุมชนบ้านมั่นคงสวนพลู ซึ่งเป็นหนึ่งในพื้นที่นำร่องที่ สสส. เข้าไปสนับสนุน สนับสนุนด้านเงินทุนและองค์ความรู้ สสส. เป็นแหล่งทุนหลักที่ให้การสนับสนุนแก่มูลนิธิและองค์กรภาคีเครือข่ายที่ดำเนินโครงการ "สวนผักคนเมือง" โดยมีการให้ทุนเพื่อปรับปรุงพื้นที่, จัดซื้อปัจจัยการผลิต (ดิน, ปุ๋ย, เมล็ดพันธุ์) และจัดกิจกรรมการอบรม **ขับเคลื่อนให้เกิด "สุขภาวะ" ในชุมชน สสส.** เน้นการสร้างสุขภาวะที่ดีในทุกมิติ ทั้งกาย จิต ปัญญา และสังคม การทำสวนผักช่วยให้คนในชุมชนได้ออกกำลังกาย, ลดความเครียด, และยังเป็นพื้นที่ให้เด็กๆ ได้เรียนรู้ **สร้างเครือข่ายและศูนย์เรียนรู้ สสส.** ทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการ

เชื่อมโยงเครือข่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรในเมือง เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ ซึ่งอาคารศูนย์เรียนรู้สุขภาวะของ สสส. ที่อยู่ในเขตสาทรเอง ก็เป็นหนึ่งในศูนย์กลางสำคัญในการขับเคลื่อน และจัดกิจกรรมเพื่อชุมชนโดยรอบ **แก้ไขปัญหาสุขภาพคนเมือง** จากการสำรวจของ สสส. พบว่าคนเมืองมีปัญหาด้านสุขภาพ เช่น โรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) การส่งเสริมโครงการสวนผักคนเมืองจึงเป็นหนึ่งในนโยบายหลักเพื่อแก้ไขปัญหานี้ โดยช่วยให้คนในชุมชนสามารถเข้าถึงอาหารที่ปลอดภัยและมีคุณภาพ **ฟื้นฟูความสัมพันธ์ในชุมชน** โดยเฉพาะในชุมชนบ้านมั่นคงสวนพลู โครงการสวนผักได้เข้ามาเป็นเครื่องมือสำคัญในการฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชนที่เคยมีความขัดแย้งในช่วงการก่อสร้างบ้าน ให้กลับมามีกิจกรรมร่วมกันและสร้างความสามัคคี

- ชุมชนมีเครือข่ายความร่วมมือหลายภาคส่วน ทั้งหน่วยงานภาครัฐ (เช่น กระทรวง พม. ในกรณีรับการสนับสนุนครวักลางช่วงวิกฤต), มูลนิธิ และเอกชนที่บริจาค/สนับสนุนกิจกรรมสาธารณะ และองค์กรด้านการพัฒนา/ชุมชน

บ้านมั่นคงสวนพลู : จากชุมชนเล็กสู่ต้นแบบเปลี่ยนเมืองใหญ่

บ้านมั่นคงสวนพลูไม่ได้เป็นเพียงแค่ชุมชนหนึ่งในใจกลางกรุงเทพมหานคร แต่คือภาพสะท้อนของพลังชุมชนที่ลุกขึ้นมาจัดการชีวิตและอนาคตของตนเอง ผ่านการสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่หลากหลาย แข็งแรง และมีเป้าหมายร่วมกันในการสร้างความมั่นคงให้กับสมาชิกทุกคน จากการเชื่อมโยงกับองค์กรชุมชน ภาคราชการและเอกชน ไปจนถึงการร่วมมือแก้ไขปัญหาระดับเมือง เช่น การถูกไล่รื้อหรือวิกฤตไฟไหม้ สวนพลูได้แสดงให้เห็นว่า “ชุมชนที่มีความสามัคคี มีพลัง และไม่ยอมจำนน” สามารถเปลี่ยนความไม่มั่นคงเป็นโอกาสในการสร้างการเรียนรู้และการพัฒนาได้จริง

วันนี้...บ้านมั่นคงสวนพลูยืนหยัดในฐานะศูนย์เรียนรู้ที่เปิดประตูต้อนรับผู้ที่แสวงหาทางออกและแรงบันดาลใจ เป็นพื้นที่ต้นแบบที่แสดงให้เห็นว่าความมั่นคงของชีวิตเริ่มต้นได้จากมือของคนในชุมชนเอง และเมื่อพลังเล็กๆ เหล่านี้ถักทอรวมกัน ก็สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ยิ่งใหญ่ให้กับทั้งเมืองได้